

دکتر

مصاحبه‌ای با

پاریس برگزار شد، شرکت داشتند. در این رابطه با ایشان مصاحبه‌ای انجام داده‌ایم که از نظر تان می‌گذرد.

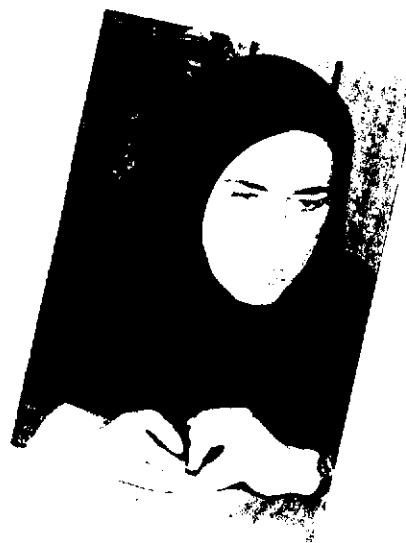
□ «کنفرانس اروپایی مطالعات ایرانی» را چه کسانی برگزار می‌کنند و نحوه برگزاری آن (زمانی - مکانی) به چه شکل است؟

■ به نام خدا. کنفرانس اروپایی مطالعات ایرانی را انجمن ایران‌شناسی اروپا (*Societas Iranologica Europaea*) هر چهار سال یک بار در یکی از شهرهای اروپایی برگزار می‌کند. چهارمین کنفرانس این انجمن، کنفرانسی بود که امسال از ششم تا دهم سپتامبر (۱۹-۱۵ شهریور ۱۳۷۸) در پاریس برگزار شد. کنفرانسهای قبلی به ترتیب در شهرهای تورینو (ایتالیا)، بامبرگ (آلمان) و کمبریج (انگلستان) انجام شده بود. بر ای شناخت بیشتر شاید بهتر باشد تا کمی به سابقه تأسیس این انجمن و کنفرانسهایی که برگزار کرده بپردازیم.

انجمن ایران‌شناسی اروپا در سال ۱۹۸۳ تأسیس شد. در اوایل دهه هشتاد میلادی، با توجه به این که پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران اجرای تحقیقات میدانی درون ایران برای ایران‌شناسان عملاً غیرممکن شده بود، برخی از محققان ایران‌شناس اروپایی (از انگلستان، آلمان، ایتالیا، فرانسه، بلژیک، دانمارک، سوئیس، سوئد و هلند) گرد هم آمدند تا درباره وضعیت مطالعات ایران‌شناسی و آینده آن در اروپا به تبادل نظر بپردازند. در این راستا سه هدف را دنبال کردند. یکی تهیه راهنمای مطالعات ایران‌شناختی در اروپا حاوی اطلاعاتی در مورد کلیه مراکز ایران‌شناسی و برنامه‌های آموزشی ایران‌شناسی در اروپای غربی بود. هدف دوم تهیه راهنمای اسناد مربوط به ایران‌شناسی موجود در موزه‌ها، کتابخانه‌ها، مجموعه‌های عمومی و خصوصی و مؤسسات مشابه بود. هدف دیگر این بود تا مقدمات یک همکاری اروپایی در زمینه ایران‌شناسی در قالب یک انجمن فراهم آید. بدین ترتیب انجمن ایران‌شناسی اروپا در سال ۱۹۸۳ در شهر رم، که مقر اصلی آن است، تأسیس شد. این انجمن امروز تعداد بسیار زیادی عضو از سراسر جهان

دکتر هایده لاله متولد سوم آذر ماه سال ۱۳۳۴، دیپلم متوسطه خود را در رشته ریاضی در تهران اخذ کرد و سپس برای ادامه تحصیل به فرانسه رفت و تحصیلات دانشگاهی خود را در دانشگاه سوربن (پاریس ۴) در رشته باستان‌شناسی و هنر آغاز کرد. پس از اخذ مدرک دکترا در گرایش اسلامی در سال ۱۳۶۸ در همان دانشگاه به تدریس هنر اسلامی در مقطع کارشناسی پرداخت و از همان تاریخ نیز عضو نایب‌رسته مرکز ملی تحقیقات علمی فرانسه (CNRS) شد. او پس از بازگشت به ایران در سال ۱۳۷۲ ابتدا به مدت یک سال و نیم در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی مشغول به کار شد و اکنون علاوه بر اینکه عضو هیأت علمی مؤسسه باستان‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران است با گروه باستان‌شناسی این دانشکده نیز همکاری می‌کند.

ایشان اخیراً در کنفرانس اروپایی مطالعات ایرانی که در

هایده لاله

Medio ed Estremo Oriente (IsMEO), 1990, (Serie Oriental Roma, 57, 1-2)

سومین کنفرانس از ۱۱ تا ۱۵ سپتامبر ۱۹۹۵ (۲۴-۲۰ شهریور ۱۳۷۴) در کمبریج انگلستان برگزار شد. تعداد سخنرانان در کمبریج بیش از بامبرگ بود. مجموعه مقالات این کنفرانس هم این بار در دو جلد یکی مربوط به مطالعات دوران پیش از اسلام ایران و دیگری مربوط به مطالعات ایران اسلامی (سده‌های میانه و دوران مدرن) به چاپ رسیده است:

1- *Proceedings of the Third European Conference of Iranian Studies, Cambridge, 11th - 15th september 1995, part 1. Old and Middle Iranian Studies, ed. by Nicholas SIMSWILLIAMS, Wiesbaden, Verlag, 1998.*

2- *Proceedings of the Third European Conference of Iranian Studies, Cambridge, 11th - 15th september 1995, part 2. Medieval and Modern Persian Studies, ed. by Charles Melvill, Wesbaden, Verlag, 1999.*

چهارمین گردهمایی که همین آخری بود با حضور حدود ۲۶۱ سخنران در ابعاد گسترده تری نسبت به کنفرانسهای قبلی در پاریس برگزار شد. بدیهی است که در کنار سخنرانان تعداد بسیار زیادی از ایران‌شناسان و علاقمندان به فرهنگ و تمدن ایرانی از سراسر جهان نیز حضور داشتند و بدین ترتیب پاریس به مدت پنج روز مرکز گردهمایی همه آنان حول محور ایران شده بود.

چهارمین کنفرانس انجمن ایران‌شناسی اروپا از طریق مرکز ملی تحقیقات علمی فرانسه، بخش جهانی ایرانی و با حمایت مالی سازمانها و دستگاه اجرایی مختلف برگزار شد (یونسکو، وزارت امور خارجه، وزارت آموزش ملی و تحقیق و فن‌آوری، مرکز ملی تحقیقات علمی، دانشگاه سوربن - پاریس، مؤسسه ملی فرهنگ و زبانهای شرقی، موزه لوور، انجمن ایران‌شناسی فرانسه در ایران - تهران، انجمن فرانسوی مطالعات آسیای

دارد. هیأت مدیره هفت نفره آن هر چهار سال یک بار با آرای اعضای آن در مجمع عمومی انجمن انتخاب می‌شود. کار این انجمن بیشتر برگزاری همین کنفرانسها و حمایت و پشتیبانی از همایشها و سمینارهای تخصصی ایران‌شناسی است.

اولین «کنفرانس اروپایی مطالعات ایرانی»، همانطور که قبلاً گفتم از ۷ تا ۱۱ سپتامبر ۱۹۸۷ (۲۰-۲۶ شهریور ۱۳۶۶) در تورینو در ایتالیا انجام شد. از ۶۳ سخنرانی آرایه شده نیمی مربوط به دوران پیش از اسلام و نیمی دیگر مربوط به ایران اسلامی بوده است. مجموعه مقالات این کنفرانس در سال ۱۹۹۰ به چاپ رسید:

Proceedings of the First European Conference of Iranian Studies, Torino, 7th-11th september 1987, part 1. Old and Middle Iranian Studies, part 2. Middle and New Iranian Studies, eds. by GNOLI, Gherardo and PANAINO, Antonio, Rome, Instituto per il Medio ed Estremo Oriente (IsMEO), 1990, (Serie Oriental Roma, 57, 1-2)

دومین کنفرانس از ۳۰ سپتامبر تا ۴ اکتبر ۱۹۹۱ (۱۲-۸ مهر ۱۳۷۰) در بامبرگ در آلمان برگزار شد. ۱۳۷ محقق از اروپا و آسیا و آمریکا در این کنفرانس سخنرانی کردند. یکی از ویژگیهای این کنفرانس نسبت به اولی حضور چشمگیر محققین ایران‌شناس از کشورهایی بود که قبلاً تحت سلطه کمونیسم و شوروی قرار داشتند. این کنفرانس یکی از اولین موقعیتها را برای ارتباط علمی این محققین با اروپای غربی فراهم آورده بود. برخی از محققین ایرانی نیز در این کنفرانس حضور داشتند، چه آنها که مقیم ایران بودند و چه آنها که مقیم خارج بودند. مجموعه مقالات این کنفرانس با ۵۵ مقاله از سخنرانیهای آرایه شده در سال ۱۹۹۵ به چاپ رسید:

Proceedings of the Second European Conference of Iranian Studies, Bamberg, 30th september - 4th october 1991, eds. by Bery FRAGNER et al., Rome, Instituto Italiano per il

بودند. در مورد مهمترین مباحث سؤال کردید. به عقیده من همه این مباحث در جای خود از اهمیت برخوردارند. بخصوص که این سخنرانیها غالباً مربوط به نتایج تحقیقات جدید پژوهشگران در زمینه‌های تخصصی‌شان و نیز در ارتباط با تحقیقاتی بود که در دست انجام دارند. بحث در زمینه معماری نسبت به سایر آثار کمی بیشتر بود.

□ عنوان مقاله شما در این سمینار چه بود و نتایج سمینار

را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

■ سخنرانی که من ارائه کردم تحت عنوان «معماری و کارکرد بناهای سلسله مرشدیه در کازرون» حاصل بخشی از نتایج تحقیقات مشترک من و آقای عمادالدین شیخ‌الحکمایی عضو مؤسسه باستان‌شناسی بود که در قالب طرح پژوهشی این مؤسسه در حال انجام است. متأسفانه آقای شیخ‌الحکمایی نتوانستند در کنفرانس حضور یابند و بنابراین برای ایراد سخنرانی مشترکمان، من تنها به پاریس رفتم.

در مورد نتایج سمینار باید بگویم که به دلیل گستردگی کنفرانس و کثرت سخنرانان، مقالات از کیفیت ناهمگونی برخوردار بودند و طیف بزرگی از تحقیقات ضعیف، متوسط تا بسیار خوب را در بر می‌گرفتند. ولی در عین حال گرد هم آمدن همین تعداد بسیار زیاد محققین آزاد یا وابسته به مراکز فرهنگی از سراسر جهان، حول محور ایران و در زمینه‌های بسیار متنوع و متعدد، اهمیت فرهنگی این سرزمین و مطالعات ایران‌شناسی را می‌رساند. چنین گردهمایی‌هایی، با توجه به این مسأله نیز که پیش‌کسوتان را در کنار نسل جوان گرد هم می‌آورد، حایز اهمیت است. حضور ایرانیان مقیم ایران می‌تواند تأثیر زیادی در بارور کردن مباحث داشته باشد. مشکلات بسیاری از جمله هزینه سنگین سفر و مسایل اقتصادی همواره مانع شرکت گسترده ایرانیان در چنین گردهمایی‌های علمی می‌شود.

□ جایگاه فعلی ایران‌شناسی در سطح جهان چگونه

است؟

■ هرچند تحقیقات ایران‌شناسی همچنان در اروپا، آمریکا و آسیا ادامه دارد، ولی ایران‌شناسی در مقابل تحقیقات در زمینه‌های دیگری چون جهان عرب، ترک‌شناسی، هندشناسی، مصرشناسی، چین‌شناسی و غیره وضعیت مطلوب و در خوری ندارد. عدم حضور فعال ایران در مباحث ایران‌شناسی در سطح جهان و نبود ارتباطات علمی و نیز دسترسی ایران‌شناسان خارج از ایران به امکانات تحقیقات میدانی به تدریج باعث شده است تا تعداد دانشجویان و محققان ایران‌شناسی کاهش یابد و کرسی‌های این رشته در برخی از دانشگاهها با بازنشسته شدن استادان تعطیل شود. به همین ترتیب بودجه‌های این تحقیقات نیز کم کم کاسته

مرکزی - تاشکند، انجمن ایران‌شناسی اروپا، گروه مطالعات تمدن خاورمیانه، انجمن پیشبرد مطالعات ایرانی، راه‌آهن فرانسه، سازمان جهانگردی دفتر پاریس و چند مؤسسه دیگر).

□ محور اصلی مباحث این کنفرانس چه بود؟ و تأکید اصلی

بر چه مسائلی بود؟

■ این کنفرانس هم مثل کنفرانسهای قبلی زمینه‌های متنوع و متعدد تحقیقات ایران‌شناسی را در بر می‌گرفت. تاریخ، ادبیات، فلسفه، علوم اجتماعی، باستان‌شناسی و تاریخ هنر و معماری، زبان‌شناسی، فرهنگ و زبانهای باستانی و جغرافیا از محورهای اصلی مباحث بود و دوران‌های مختلف فرهنگ و تمدن ایران از دوران باستان تا به امروز مد نظر بود. بدیهی است که تنوع و تعدد زمینه‌های تحقیقات ایران‌شناسی ارتباط مستقیم با غنای فرهنگی ایران و گستره جغرافیایی ایران فرهنگی که در طول هزاره‌ها بسیار فراتر از ایران امروز بوده است، دارد. تاریخ و ادبیات تقریباً نیمی از کل سخنرانیها را به خود اختصاص داده بود. جلسات سخنرانی، بر اساس طبقه‌بندی موضوعی، همزمان و در چهار سالن مختلف صبح و عصر انجام می‌شد. هر جلسه سه الی چهار سخنرانی را در بر می‌گرفت. البته تعداد زیاد سخنرانیها راهی جز این نمی‌گذاشت و این خود باعث می‌شد تا علاقمندان به موضوعات مختلف فقط بتوانند در تعدادی از جلسات شرکت کنند و بخصوص در رابطه با موضوعات مورد علاقه‌شان از سالی به سالن دیگر در حرکت باشند. در حاشیه این جلسات، سه سخنرانی عمومی نیز در زمینه ادبیات، موسیقی و نقاشی ایران برگزار شد.

□ سهم دانشمندان مقیم ایران در این کنفرانس تا چه

اندازه بود؟

■ حضور سخنرانان مقیم ایران در این کنفرانس نسبت به کنفرانسهای قبلی بیشتر بود. به طور کلی از ۹۰ سخنران ایرانی حدود دو سوم مقیم ایران بودند. البته این ارزیابی را بر اساس برنامه‌ای که در ابتدا ارائه شده بود، خدمتتان عرض می‌کنم. تغییراتی در برنامه سخنرانیها به وجود آمد که ممکن است قدری این ارقام را عوض کند.

□ سهم باستان‌شناسان در این کنفرانس چقدر بود و

مهمترین مباحث طرح شده چه بودند؟

■ سهم باستان‌شناسان در این کنفرانس کم بود. تحقیقات باستان‌شناسی و هنر به طور کلی بخصوص نسبت به تاریخ و ادبیات و علوم اجتماعی کمتر مورد بحث قرار گرفتند. از حدود ۳۰ سخنرانی که در این زمینه ارائه شد، تقریباً نیمی به دوران قبل از اسلام و نیمی به ایران اسلامی مربوط می‌شد. فقط یک سوم سخنرانان در این زمینه‌ها ایرانی

را بیشتر به ایران معطوف می‌کند. البته غنای فرهنگی این سرزمین و نیز پیوستگی‌های آن با دیگر فرهنگهاست که هزاران هزار سؤال را در زمینه‌های مختلف و مربوط به دوران مختلف تا عصر حاضر مطرح می‌سازد.

□ آینده ایران‌شناسی را چگونه می‌بینید؟

■ آینده ایران‌شناسی را به دلایلی که در جوابهای پیشین گفتم، روشن می‌بینم، آنچه باید مورد توجه قرار بگیرد، سهم ما ایرانیان در این زمینه است. تحول کیفی تحقیقات علمی در ایران در زمینه فرهنگ و تمدن این سرزمین و نیز گسترش کمی آن و انتشار بین‌المللی نتایج تحقیقات در خور می‌تواند توازن لازم را در مسایل ایران‌شناسی برقرار کند. بدین ترتیب ایران می‌تواند به گونه‌ای که شایسته آن است تأثیر بسزایی در روند تحقیقات ایران‌شناسی داشته باشد و فقط گیرنده و گردآورنده نتایج تحقیقات دیگران نباشد. شناخت صحیح نتایج تحقیقات و مطالعات ایران‌شناسی و چگونگی سیر تحول آن در جهان به گونه‌ای روشمند و هدفمند از یک طرف و نیز بخصوص سعی در گسترش کیفی و کمی آموزش و پژوهش در مورد فرهنگهای دیگر جهان، برای مطالعه عمیق و همه‌جانبه نقش ایران در این دنیای بزرگ و روند ارتباط همیشگی فرهنگها که ایران همواره در آن نقش مهمی داشته بسیار ضروری است.

بسیار متشکریم

مصاحبه: محسن زیدی

شد. پس از فروپاشی شوروی و کمونیسم، کشورهای تازه استقلال یافته که در حوزه ایران فرهنگی قرار دارند، زمینه تحقیقات وسیعی را فراهم آوردند و مسیر تحولات ایران‌شناسی را از مرکز آن یعنی ایران به سوی آن منطقه عوض کردند. متأسفانه امروز ایران، بخصوص در زمینه باستان‌شناسی، حضور فعال در این مناطق ندارد و در روند تحقیقات تأثیرگذار نیست.

□ انگیزه‌های محرک برای گسترش و استمرار

ایران‌شناسی چیست؟

■ قدمت تمدن چند هزار ساله ایران و در نتیجه تعدد و تنوع فرهنگها و آثار فرهنگی این سرزمین همواره انگیزه اصلی گسترش ایران‌شناسی بوده و خواهد بود. این تمدن کهن، چه در جهان باستان و چه از یکپاره و نیم پیش با فرهنگ اسلامی - ایرانی خود در جهان اسلام، همواره درخشیده، تأثیر گذاشته و تأثیر پذیرفته و بدین ترتیب در گفتگوی فرهنگها و ارتباط تمدنها شرکت کرده است. پیشرفت تحقیقات در گوشه و کنار جهان هر روز بیشتر این تأثیرات و نقش ایران را آشکار می‌کند و در نتیجه در پی سؤالات جدیدی که دایم مطرح می‌شود، این سرزمین را هر چه بیشتر مرکز توجه قرار می‌دهد و انگیزه‌های ایران‌شناسی را تشدید می‌کند.

□ بنابراین به نظر شما قدمت تمدنی ایران و جذابیت آن

از نظر تنوع فرهنگی انگیزه اصلی ایران‌شناسی است؟

■ خیر، قدمت و یا جذابیت از نظر تنوع فرهنگی تنها انگیزه‌های ایران‌شناسی نیست. عامل اصلی کنجکاوی انسان فرهنگی و پرسشهای اوست. در مورد هر فرهنگی سؤالات زیادی مطرح است. اما آنچه که توجه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

